
Metin İzeti, **Kllapia e Tesavvufit**, [Tasavvufun Cezbesi]

(FSHI-BFIM, Üsküp, 2004).

İslam Tasavvufu, kaynağını Kur'an ve Sünnet'in ruhundan alarak Müslümanların gönül dünyasında manevi gelişmeleri oluşturmayı hedefleyen önemli bir kaynaktır. Ahmed Yesevi, Mevlana Celaleddin Rumi ve Şeyh Galib gibi büyük sûfilerin şahsiyetinde temsil edilmiş Türk tasavvuf düşüncesi, daha sonra ortaya çıkan çeşitli akımlar ve yetiştirdiği mütefekkir-mutasavvıflarla son derece zengin bir kültürel kaynak olagelmıştır.

Türk-İslam tarihinde oldukça uzun bir zaman dilimini kapsayan Osmanlı Devleti'nin oluşumu ve gelişiminde çok önemli bir rolü olan tasavvuf, yalnızca dini bir olgu olarak kalmamış; felsefe, şiir, mimari ve mûsikî gibi ilim ve sanat dallarına da uzanarak ilmi ve sosyal hayata etkileri olan bir düşünce ve yaşam tarzı haline gelmiştir.

Balkanlarda XIII. ve XIV. yüzyıllarda yerleşmeye başlamalarına rağmen tasavvuf akımları özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda sınırsal ve sosyal faaliyetlerde kendini daha belirgin olarak göstermiştir. Bu akımlar bazı yabancı araştırmacılar tarafından ele alınmış; ancak yapılan çalışmalar çoğunlukla heterodoks hareketleri konu eden etnografik ve sosyolojik araştırmalarla sınırlı kalmıştır. Tasavvufun cezbesi ve Balkanlar'da tasavvuf akımları hakkında Dr. Metin İzeti tarafından yapılan çalışma, yazarın Balkanlar'da (Makedonya-Tetova) doğup büyümüş olması hasebiyle çok daha etkili ve doyurucu bir özelliğe sahiptir. *Kllapia e Tesavvufit* [Tasavvufun Cezbesi] adlı kitabında yazar, Balkan coğrafyasındaki tasavvufi hayatı bütün boyutlarıyla ele almış ve oryantalist bakış açısının dışında, içeriden bir gözlemlenmeyle meseleye yaklaşarak

bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Yazar, kitabın birinci bölümüne tasavvufun tanımını yaparak ve yazılı kaynaklarını listeleyerek başlamıştır. Ardından tasavvufun psikolojik terimlerini; akıl, kalp, ruh ve nefis kavramlarını, hal makamının terimlerini; zikir, tevbe, zühd, muhabbet ve havf kavramlarını açıklamış, sonrasında bilgi ve marifet ve vahdet-i vücud kavramlarının tasavvuf felsefesindeki yeri ve önemine değinmiştir. Bu bölümün sonunda ise sûfilerin yolu olan tarikat ile tekke ve zaviyelere dair bilgileri sunarak tasavvufu genel olarak tanıtmıştır.

Kitabın ikinci bölümde ise yazar, öncelikle tasavvufun Balkanlar'daki gelişimi, Bogomilizm ile Bogomiller'in mistik yaklaşımları ve Osmanlılardan önce bölgeye yayılan dervişlerin faaliyetleri üzerinde durmaktadır. Böylelikle XVIII. yüzyıla kadar bölgedeki tasavvufi durum hakkında bilgi verdikten sonra, XVIII. ile XIX. yüzyıllardaki gelişmeleri ve bu yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki konumunu açıklamaktadır. Ardından ise Balkanlar'da büyümüş ve gelişmiş tasavvuf tarikatlarını ele almaktadır. Yazar bu bölümde Mevlevi, Nakşibendi, Halveti, Kadiri, Rufai, Sadi, Bektaşî ve Melami tarikatlarını, özelliklerini, yayılma alanlarını ve gerek faal olan gerekse kapanmış tekkelerini detaylı bir şekilde tanıtmaktadır.

Üçüncü ve son bölümde ise, XVIII. ve XIX. yüzyıllarda bölgede yaşayan toplumların tasavvufu ile ilişkilerini açıklamak amacıyla sûfiler ve ulema, meşayih ve bölgesel idareciler, şehirlerin kuruluşu ve tekkeler, sûfiler ve halk, Arap harfleriyle yazılmış Boşnak edebiyatı ve Arnavut edebiyatı ile tasavvuf konularında bilgilendirme yapılarak çalışmayı tanımlamaktadır.

Kitapta ayrıca Türkçe, Makedonca ve İngilizce olarak kaleme alınmış bir sonuç kısmı da bulunmaktadır. Burada Balkanlar'da Osmanlı hâkimiyetinin sağlanmasında tasavvufi tarikatların ve tarikat şeyhlerinin rolü kısaca anlatılmıştır.

Emek ürünü bu yetkin çalışma, tasavvufun bölgedeki müessese ve temsilciliklerinin geçmişe yönelik bir dökümünü ortaya koya-

rak Balkan topraklarındaki izini, ulaşılabilen bütün kaynaklara erişerek sürmekte ve her türlü ekonomik ve toplumsal incelemeden daha derinlere inerek adeta Balkanlar'ın manevi haritasını çıkarmaktadır. Aynı zamanda Makedonca ve Türkçe basımları da bulunan eser, sosyal ve kültürel tarihimize ilgi duyanlar için görmezden gelinemeyecek bir kaynak niteliğindedir.

Husein RİZAI

(MA. Tetova Müftülüğü Makedonya İslam Birliği)

